

Anton Kržič

Kdor poučuje verouk, se imenuje katehet (po grški besedi *kateheo* - učim, poučujem). Nekdaj so bili to predvsem duhovniki in do druge svetovne vojske so bili tudi pri nas člani učiteljskega/profesorkega bora po nižjih in srednjih šolah. Franc Ušeničnik, dolgoletni profesor na teološki fakulteti v Ljubljani, je v svoji knjigi *Pastoralno bogoslovje* (1932) zapisal: »Če hodi dušni pastir kot katehet v šolo, bo po otrocih dobil stik z družinami. Dober katehet ljubi otroke in otroci imajo njega radi: ljubezen otrok pa bo katehetu pogosto naklonila tudi srca staršev.«

Vzor takega kateheta je bil Anton Kržič. Ko je bil profesor verouka na uršulinski gimnaziji v Ljubljani, je bila med njegovimi učenkami tudi poznejša redovnica mati Elizabeta Kremžar, znana pesnica, ki je o njem pripovedovala: »Bil je izvrsten katehet in vzgojitelj, v šoli resen in hkrati ljubezniv. Otroci smo ga zelo spoštovali in ljubili.«

Najstarejši brat mu je bil drugi oče

Zibelka mu je tekla v kmečki družini v Rakitni, kjer se je rodil 2. junija 1846 kot najmlajši od osmih otrok. Ko mu je bilo pet let, se je s starši, brati in sestrami preselil na nov dom, rojstnega pa so izročili sinu Martinu. Tonček je postal pastirček precejšnji čredici ovčic. V Rakitni takrat šeni bilo šole zato si je Tonček sam naredil šolo doma. Na podstrešju je staknil star abecednik in ob pomoči brata Gašperja, ki je znal nekoliko brati, so tudi njemu črke postale domače.

Leta 1857 ob veliki noči je prišel v Rakitno bolnega župnija nadomeščat frančiškan p. Benvenut Chrobat iz Ljubljane. Ob srečanju s Tončkom se je začudil njegovi bistrosti in mu rekel: »Fant, ti moraš iti v šolo!« Ko se je vrnil v Ljubljano, je o tem pripovedoval svojemu redovnemu sobratu patru Andreju. To je bil Tončkov dvajset let starejši brat Miha in ta je domačim poslal sporočilo: »Tonček naj pride jeseni v Ljubljano. Jaz bom poskrbel a vse potrebno.«

Jeseni sta se z očetom odpravila peš v Ljubljano, kjer ju je v frančiškanskem samostanu sprejel pater Andrej. Kljub silnemu domotožju se je Tonček pod vodstvom svojega brata posvetil učenju in opravil izkušnjo za prvi in drugi razred in bil sprejet v redno šolo. Leta 1860 je umrl oče in poslej je bil brat, pater Andrej, njegov drugi oče, čeprav je bil kmalu zatem prestavljen za katehera v Pazin.

Kot gimnazijec je bil Tonček gojenec zavoda Alojzijevišče, kjer je spoznal dve leti starejšega Josipa Jurčiča, ki se je že takrat uveljavljal kot pisatelj. Ob študiju, ki ga je zmagoval z odliko, se je ves posvetil glasbi in klavir mu je postal ljub prijatelj. Ves čas je v svojem srcu slišal božji klic, zato je po maturi vstopil v bogoslovje in bil leta 1871 posvečen v duhovnika.

Vzgojitelj mladih za učiteljski poklic

Na duhovniški poti ga je spremljala misel na ljubljeno mater, ki je umrla, ko je bil še gimnazijec. Bratu Mihi - p. Andreju je pisal: »Smrt materina me je zelo prizadela. Vendar upam zatrdno, da prosi za nas v neskončno lepšem življenju s še povečano materinsko ljubeznijo in skrbjo; saj ji je bila molitev tudi v njenem zares pobožnem življenju največje veselje in najpogostejši opravek.«

Na mali šmaren 1872 je nastopil svojjo prvo službo kaplana v Preddvoru, kjer je ostal štiri leta. Bil je vnet govornik, moder spovednik, ljubezniv katehet. Leta 1876 je v Ljubljani stopil na šolsko polje, na katerem je ostal do poznih let. Najprej je postal katehet pri uršulinkath, kjer pa ni učil samo verouka, ampak tudi prirodslovje v vseh višjih razredih. Že omenjena m. Elizabeta Kremžar, njegova učenka, je povedala: »Nepozabno so se nam vtisnili v spomin njegovi nauki o očenašu, o sveti Cerкви inn o sveti maši. V postu nam je pripovedoval o Jezusovem trpljenju tako ganljivo, da je večkrat zdrsnila solza po licih njegovih učenk.«

Leta 1891 je bil imenovan za profesorja verouka na moškem in ženskem učiteljišču. Njegov glavni poklic je bil, da je s svojim znanjem, predvsem pa s svojo blago osebnostjo vzgaja mlade ljudi, ki so izbrali učiteljski poklic. Kot profesor je marljivo zasledoval razvoj novejše pedagogike in metodike ter skušal ta spoznanja uporabljati za verouk. Napisal je več katehetskih knjig (Zgodovina katoliške Cerkve za srednje šole. Kratka katehetika s praktičnimi pojasnili).

Leta 1913 je stopil v pokoj. Svoje zadnje moči je uuporabil z pisanje knjige o hvaležnosti *Zvezde in cvetice*, ki je izšla po njegovi smrti. Ta ga je 3. decembra 1920 pridružila prezgodaj umrlim staršem.

Mladinski pisatelj in skrbni urednik

Otroke in mladino je Anton Kržič nagovarjal tudi s pisano besedo. Ko je bil kaplan v Preddvoru, je napisal delo *Osmero blagrov ali dolga pridiga za kratkočasno življenje*, ki je izšlo let 1887 med rednimi knjigami Družbe sv. Mohorja. Leta 1884

je začel izdajati list *Duhovni pastir* v pomoč cerkvenim govornikom (zanj je napisal nad 300 govorov). Kot učitelja in prijatelja otrokom je leta 1887 začel izdajati list *Angelček*, ki ga je urejal petindvajset let. Leto zatem se mu je pridružil *Detoljub*, list za krščansko vzgojo in rešitev mladih. Od leta 1894 je z veliko ljubeznijo urejal *Vrtec*, ki ni bil prvenstveno verski, temveč krščansko vzgojni "časopis s podobami za slovensko mladino". Mnogi tedanji pisatelji in pesniki (Kette, Murn, Župančič) so svoje slovstvene prvence nosili v presojo uredniku Kržiču. Kolikim sta njegova prisrčna beseda in radodarna roka bili spodbuda za nadaljnje ustvarjanje! Izdal je tri zvezke *Zgledov bogoljubnih otrok*, *Vzornike prvega svetega obhajila* in številne zanimive krajše spise in tudi ljudske igre. Deloval je tudi na karitativnem in socialnem polju, celo desetletje (1907-1917) je vodil dijaško in ljudsko kuhinjo. Pomagal je povsod, kjer se je dalo kaj narediti v korist mladini.

Katehet Anton Čadež, ki je nadaljeval njegovo delo, je ob njegovi smrti v listu *Angelček* zapisal: »Kar je najvažnejše v njegovih spisih, sestavkih in knjigah, je to, da jih vsakdo lahko bere, bere s pridom in veseljem. Kar je zapisal je vse premišljeno, pretehtano in očiščeno. Vsak spis, vsako knjigo, ki ima njegovo ime, vzame lahko v roke vsak otrok. Tako rahločutnega, tankovestnega mladinskega pisatelja, kot je bil Anton Kržič, bi težko našli.«